

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ
КАФЕДРА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА
СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

*«Психологічні особливості комунікативної функції
мовлення молодших школярів у нормі та із затримкою
психічного розвитку»*

Виконав: здобувач 2 курсу,
групи ПС-21-2вм
спеціальності 053 «Психологія»
Черних Т.В.
Керівник: Волкова Н.П.
д. пед. н., проф.

Дніпро
2023 р.

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи здобувача
Черних Тетяни Володимирівни

на тему: **«Психологічні особливості комунікативної функції мовлення молодших школярів у нормі та із затримкою психічного розвитку».**

Кваліфікаційна робота здобувача 2-го курсу, спеціальності 053 «Психологія» (у форматі магістр) (Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи) присвячена проблемі психологічних особливостей комунікативної функції мовлення молодших школярів у нормі та із затримкою психічного розвитку.

Теоретично з'ясовано, що є проблеми психологічних особливостей мовленнєвої діяльності особистості.

Зазначено, що мовлення виступає важливим показником не тільки загальної мовної культури особистості, але й показником її розумового і психічного розвитку, займає провідне місце у ряді психологічних механізмів різних видів і форм становлення особистості, розвитку мовлення на різних етапах онтогенезу.

Виділено основні напрями, пов'язані із вивченням проблеми мовлення та його основних функцій, що існують у сучасній психологічній науці: особистісний, суб'єктний, комунікативний, системний, психолінгвістичний, компетентнісний, психолого-педагогічний, інтегративний та ін.

Визначено особливості структурних компонентів мовленнєвого розвитку та сенсомоторної сфери молодших школярів у нормі та із затримкою психічного розвитку (компоненти зорово-моторної, слухо-моторної координації, індикативний і предикативний).

В експериментальному дослідженні встановлено специфічні особливості розвитку комунікативної функції мовлення і сенсомоторної сфери і у молодших школярів із затримкою психічного розвитку, які полягають у наступному: найбільш недорозвиненим компонентом сенсомоторної сфери у молодших школярів із затримкою психічного розвитку, на відміну від однолітків з нормальним розвитком, є зорово-моторна координація.

Визначено рівні розвитку комунікативних функцій мовлення та сенсомоторної сфери молодших школярів у нормі та із затримкою психічного розвитку.

Більшість досліджуваних з нормальним розвитком виявили високий (96,6%) рівень сенсомоторної сфери; середній рівень був виявлений лише у 3,4%, низький рівень сенсомоторної сфери з них не показав ніхто. Характерним для дітей із затримкою психічного розвитку виявився середній (71,6%) рівень розвитку сенсомоторної сфери. Високий рівень розвитку сенсомоторної сфери у даної групи досліджуваних представлений у 1,7% учнів. 6,7% дітей із затримкою психічного розвитку виявили низький рівень сенсомоторного розвитку.

Подальші перспективи дослідження полягають у створенні та впровадженні програми формування комунікативної функції мовлення та сенсомоторної сфери у молодших школярів із затримкою психічного розвитку.

Результати дослідження можуть використовуватись у роботі психолого-медико-педагогічних консультацій, шкільними психологами, фахівцями зі спеціальної освіти, вчителями при розробці програм з розвитку мовлення та сенсомоторної сфери для роботи в загальноосвітніх та спеціальних навчальних закладах; також можуть бути включені викладачами у зміст викладання курсів «Загальна психологія», «Психологія мовлення».

Перелік ключових слів: діти молодшого шкільного віку, діти у нормі, діти з затримкою психічного розвитку, мовлення, сенсомоторна сфера.

SUMMARY

«Psychological Features of Communicative Function of Speech of Younger Schoolchildren in Normal and with Developmental Delay»

Master's Degree Project of the 2-th year student, speciality «Psychology» (Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine, Department of Innovative Technologies in Pedagogy, Psychology and Social Work) is devoted to the problem of psychological features of the communicative function of speech of younger schoolchildren in the norm and with a delay in mental development.

Theoretically, it has been found that there are problems with the psychological features of an individual's speech activity.

It is noted that speech is an important indicator not only of the general linguistic culture of an individual, but also an indicator of his mental and mental development.

The main directions related to the study of the problem of speech and its main functions existing in modern psychological science are highlighted: personal, subject, communicative, systemic, psycholinguistic, competence, psychological-pedagogical, integrative, etc.

The peculiarities of structural components of speech development and sensorimotor sphere of younger schoolchildren in normal and with delayed mental development (components of visual-motor, auditory-motor coordination, indicative and predicative) are determined.

In an experimental study, specific features of the development of the communicative function of speech and the sensorimotor sphere in younger schoolchildren with mental retardation were established, which are as follows: the most underdeveloped component of the sensorimotor sphere in younger schoolchildren with mental retardation, in contrast to peers with normal development, is visual - motor coordination.

The levels of development of the communicative functions of speech and the sensorimotor sphere of normal and mentally retarded younger schoolchildren were determined.

The majority of subjects with normal development showed a high (96.6%) level of the sensorimotor sphere; the average level was found only in 3.4%, none of them showed a low level in the sensorimotor sphere. The average (71.6%) level of sensorimotor development was characteristic of children with mental retardation. A high level of sensorimotor development in this group of subjects is represented by 1.7% of students. 6.7% of children with mental retardation showed a low level of sensorimotor development.

Further prospects of the research consist in the creation and implementation of a program for the formation of the communicative function of speech and the sensorimotor sphere in younger schoolchildren with mental retardation.

The results of the research can be used in the work of psychological-medical-pedagogical consultations, school psychologists, specialists in special education, teachers in the development of programs for the development of speech and the sensorimotor sphere for work in general education and special educational institutions; can also be included by teachers in the teaching content of the courses «General Psychology», «Psychology of Speech».

Key words: children of elementary school age, normal children, children with mental retardation, speech, sensorimotor sphere.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ПРОБЛЕМА КОМУНІКАТИВНОЇ ФУНКЦІЇ МОВЛЕННЯ В СУЧАСНІЙ ПСИХОЛОГІЧНІЙ НАУЦІ	7
1.1. Загальнопсихологічні аспекти мови та мовленнєвої діяльності...	7
1.2. Основні функції мовлення у цілісному контексті становлення Особистості	16
1.3. Теоретичні засади вивчення сенсомоторики у дітей на ранніх етапах мовленнєвого розвитку	25
Висновки до першого розділу	49
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОМУНІКАТИВНОЇ ФУНКЦІЇ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НОРМІ ТА ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ	51
2.1. Обґрунтування емпіричного дослідження комунікативної функції мовлення	51
2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження з розвитку комунікативної функції мовлення	54
2.3. Кореляційний аналіз зв'язку компонентів комунікативної функції мовлення та сенсомоторної сфери особистості	81
Висновки до другого розділу	84
ВИСНОВКИ	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	92